

Gebouwd achter het huis:
**een splinternieuw
 Fries jacht**

Verscholen achter het geitenhok, ligt in de schuur van een boerderij in Friesland een splinternieuw Fries jacht. De vloot ronde jachten krijgt er dus zowaar nog een telg bij! Op een aantal details na is dit Fries jacht helemaal af, maar zoals bekend zit daar ook het venijn. Door: Klaas Smit Foto's: Simon Groenhof e.a.

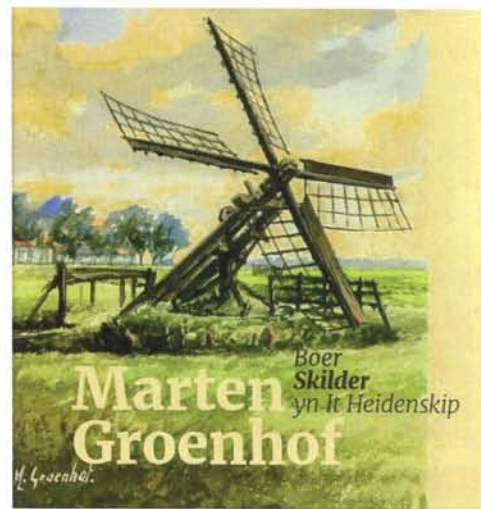
Regelmatig kom ik bij Jachtwerf Van der Meulen in Sneek en eind vorig jaar begon Simon Groenhof daar als nieuwe medewerker. Toen Simon een nieuwe gang in het Fries jacht *Njord* aan het zetten was, vroeg ik of hij dat vaker had gedaan. 'Ja, dit is zeker niet de eerste gang die ik in een rond jacht zet,' antwoordde Simon. 'Thuis, bij mij in de schuur, ligt een geheel nieuw Fries jacht.' Ik keek hem verbaasd aan, maar Simon was serieus. Een nieuw Fries jacht, door hem gebouwd, maar niet door hem ontworpen. Als ik daar meer over wilde weten, moest ik maar eens langskomen.

Marten Groenhof

Als snel kwam een deel van de familiegeschiedenis van Simon Groenhof aan bod. Simon is een oomzegger van Marten Groenhof. Over de lokaal bekende Marten Groenhof verschenen vorig jaar twee boeken: *Marten Groenhof*,

boer/skilder yn It heidenskip en *De Krúspöllen* met schetsen en gedichtjes van de schilder. 'Dankzij deze boekjes krijgt hij meer bekendheid, maar naast schilder en boer was mijn oom ook scheepsbouwer,' vertelt Simon. 'Begin jaren zestig had hij de restauratie van de tjotter *Friso* afgerond. Via via is die tjotter onderdeel geworden van de tjottervloot van Heit Piersma, en de *Friso* behoort nu nog steeds tot de vloot van Stichting Friese Tjottervloot. Tussen 1964 en 1966 bouwde mijn oom Marten zijn eerste nieuwe schip, de tjotter *Aventûr* en in 1968 heeft hij de open schouw *Reidmosk* gebouwd.'

Schilderen en boeren deed Marten Groenhof op zijn eigen boerderij, boten bouwen deed hij echter op de boerderij van zijn broer Pieter een paar kilometer verderop in It Heidenskip, direct aan de Fluessen in Friesland. 'Zijn atelier is nog precies zoals vroeger,' zegt oomzegger Simon.

Van Marten Groenhof verschenen twee boeken, met onder meer schetsen, aquarellen en gedichten

Model

'Halverwege de jaren zeventig vatte mijn oom het plan op om een Fries jacht te bouwen. Als ik dan bij ons in de schuur keek, dan stonden daar de stevens en de kielplank al opgesteld. Dat moet rond 1977 zijn geweest,' zegt Simon, die toen zelf ongeveer tien jaar oud was. 'Het hout voor het schip was ook al gekocht, maar oom Marten werd ziek en overleed op 5 november 1978. Verder dan de stevens en de kielbalk is hij nooit gekomen.'

Na verloop van tijd werden de stevens weggehaald en lag de stam hout op de zolderbalken te verstoffen. Maar Simon bleef ervan dromen om het schip van zijn oom ooit af te maken. Na het overlijden van oom Marten, begon Simon als tiener al mee te helpen met het onderhouden van de *Aventûr* en de *Reidmosk*. Dat betekende ook af en toe een nieuwe gang in de scheepjes zetten. 'Ik heb toen al mijn eerste planken krom gebrand en vond dat leuk werk.'

'Toen oom Marten ziek werd, had hij geen energie meer om aan zijn nieuwe boot te bouwen. Wel maakte hij een model en dat is er nog steeds. Dat werk was lichter en kon hij zittend aan tafel uitvoeren. Als ik na zijn overlijden bij mijn tante Itte was, dan wilde ik altijd even naar het miniatuur kijken, zoals ik dat model noemde. Ik vond dat prachtig.'

Botenbouwer

Simon begon zijn werkzame leven bij een aannemer, en via die aannemer kwam hij terecht bij de Workumer Jachthaven waar hij een boot kon betimmeren. Daar kwam Combert Burger af en toe ook en zo kregen Simon en Combert contact met elkaar. Het betimmeren van schepen sprak Simon erg aan en hij kon op enig moment wel bij Combert aan de slag als zzp'er. 'Ik heb bij Combert onder andere

links: Spantenraam van *De Nije* ontworpen door Marten Groenhof

rechts: Tekening van het hoofdspant van *De Nije*

boven: Simon Groenhof, hier aan het werk bij Van der Meulen in 2021 waar hij een gang in model brandt voor het Fries jacht *Njord*

Het model van *De Nije* bij Tante Itte op tafel - het miniatuur - gemaakt door Marten Groenhof

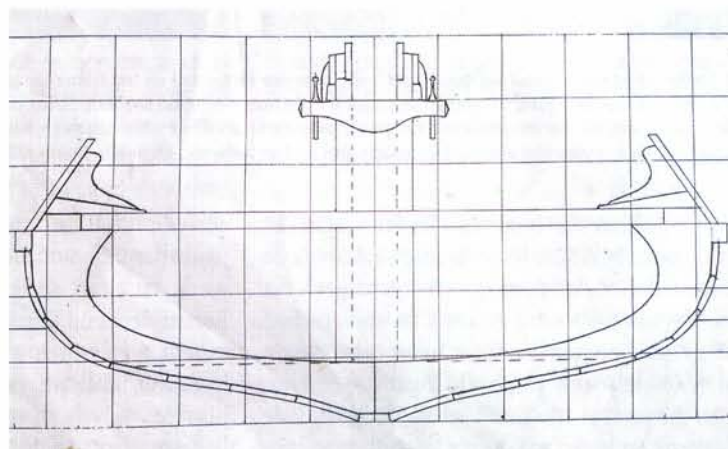
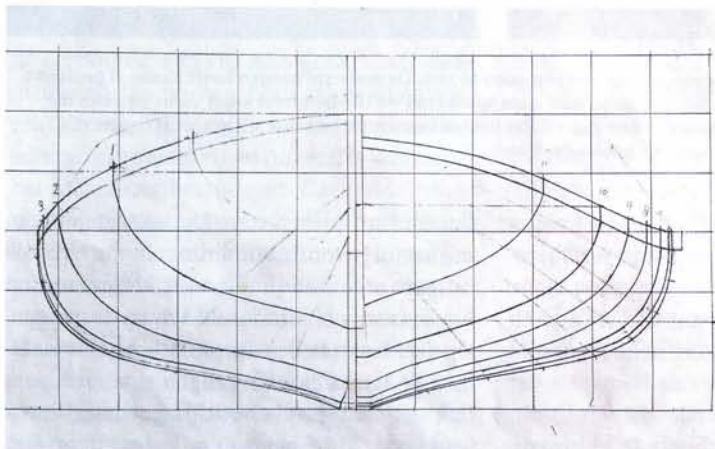
gewerkt aan de boeier *Buizerd*, het Fries jacht *Willemijntje* en de fjouweracht *Aleida Anna*. Prachtige schepen en restaureren is mooi werk. En als je eenmaal in het wereldje van houten schepen zit, dan volgt de ene klus de andere op. Na Combert kon ik meewerken aan de bouw van de *Aebelina*, het houten skûtsje. In 2009 ging dat schip te water en ik vond dat ik nu wel genoeg ervaring had opgedaan om zelf een schip te bouwen.'

De Nije

De droom om het schip van oom Marten af te bouwen was altijd gebleven en in 2011 begon Simon aan dit project. 'Ik vroeg tante Itte wat voor materiaal zij nog allemaal had over het scheepje.' Zijn tante kwam aanzetten met vele lijnentekeningen, detailtekeningen en berekeningen. En, daar was nog altijd het miniatuur, het model van het schip. 'Op de tekeningen zag ik dat oom Marten nog geen naam voor het schip had. De werktitel was "De Nije"

(De Nieuwe). Ik heb die tekeningen grondig bestudeerd en ook vaak vergeleken met het model wanneer ik weer eens bij mij tante Itte was. Eén van de vellen bevatte allemaal vergelijkingen tussen "De Nije" en drie andere schepen: de boeiers *Sperwer* en *Constanter* en het Fries jacht *Argo*. Marten had zich helemaal verdiept in de lijnen en verhoudingen van die drie schepen om te komen tot een mooi lijnenplan voor het jacht dat hij zelf wilde gaan bouwen.

De stam hout was inmiddels al verkocht en de stevens waren aangevreten door houtworm. Simon begon helemaal van voren af aan. 'We woonden in 2011 in Koudum en naast ons huis maakte ik een afdak waaron-

1 Stellige met twee waterpas geplaatste balken (onder en boven) en het frame ter grootte van De Nije zijn hier goed te zien. De onderste gangen heeft Simon al geplaatst • 2 Simon zaagt een gang uit een eiken plank bij zijn huis • 3 Simon brandde liever twee gangen tegelijk voor meer symmetrie • 4 Het berghout krijgt vorm, een klus die je secuur moet uitvoeren omdat het berghout het uiterlijk van het schip bepaalt • 5 Het krophout in de kop • 6 Het boeisel bestaat uit een stuk • 7 Het jacht nadert zijn eindfase: de spanten zijn allemaal geplaatst, net als het zeilwerk, en ook is Simon al begonnen aan het houtsnijwerk

der ik de boot kon bouwen. Het Fries jacht dat mijn oom heeft ontworpen meet 4,80 bij 2,20 meter. Ik heb de tekeningen eerst uitgewerkt naar mallen op ware grootte. De stevens heb ik nieuw gemaakt en weer neergezet, samen met de kielplank. Dat beeld kwam goed overeen met wat ik me herinnerde. Voordat ik de stevens en kielplank kon plaatsen, maakt ik

eerst een stellige van twee balken die precies waterpas stonden. Daarop zette ik een raamwerk dat exact de lengte had van het jacht. Een tijdrovend klusje, want dit raamwerk mocht geen enkele afwijking hebben, omdat het mijn houvast was voor de bouw. Na het plaatsen van de stevens en de kielplank, kon ik de mallen van de verschillende hulpspan-

ten op hun plek zetten. De tekeningen van mijn oom gaven de binnenmaten aan en op de hulpspanten heb ik allemaal kleine houten klosjes aangebracht ter dikte van de gangen. Op die klosjes heb ik dunne latten gezet waarmee ik aangaf hoe de gangen zouden lopen. Ik kreeg zo al een behoorlijk goed beeld van wat voor schip het zou gaan worden.' Dat

laten de tekeningen ook al enigszins zien, maar tweedimensionaal is toch echt anders dan driedimensionaal bij het bouwen van een boot met zoveel rondingen. Het getekende zij-aanzicht van het schip onder zeil toont het model van de romp. Dat lijkt precies op een eend: voor breed en diep in het water, achter smal en hoog oplopend om het water los te laten. Exact zoals het hoort.

Nieuwbouwen is geen restauratie

'Ik had twee gezaagde stammen in de tuin liggen en alles wat ik nodig had aan gereedschap stond onder handbereik. Meestal maakte ik twee gangen op hetzelfde moment, zowel die voor bakboord als voor stuurboord. Beide

geen andere boten in de buurt als voorbeeld en overleggen kon evenmin; ik moest alles zelf beslissen en het lastigste is de "loop" van het berghout. De lijn die het berghout volgt is zeer bepalend voor het uiterlijk en de uitstraling van het schip. Als ik nu naar het resultaat kijk, dan ben ik best tevreden, zeker voor een eerste zelfgebouwde boot.'

Toen Simon het jacht klaar had, vergeleek hij het met het model. 'De lijn van het berghout van het model is anders,' zegt Simon. 'Ik denk dat oom Marten tijdens het bouwen van het model toch een paar zaken heeft aangepast, want de tekening en het model zijn niet meer identiek. Hij heeft vermoedelijk de aanpassingen in het model niet doorgevoerd in de

van zijn ouderlijke boerderij, de plek waar Marten Groenhof de stevens en de kielplank had opgesteld eind jaren zeventig. 'In 2015 verhuisden we naar Uitwellingerga en het Fries jacht ging mee. De verbouwing van het nieuwe huis nam zo veel tijd in beslag, dat ik niet meer toegekomen ben aan het afronden van het schip. De blokken moeten nog en het beslag moet nog gemaakt en gemonteerd. Het schip moet nog geverfd, gelakt en van antifouling worden voorzien. En, er moet nog een tuig op.'

De burens in Koudum zijn niet altijd blij geweest met de bootbouwende buurman. 'Ik denk dat ze wel last hebben gehad van het breeuwen, dat was in de buitenlucht een

links boven: Om het breeuwen makkelijker uit te kunnen voeren is de romp gekanteld

midden: Klaar voor de eerste lakbeurt

rechts: De eerste laklagen zijn aangebracht

links onder: De M en G in het hout-snijwerk van de bedelbalk

rechts: Het roer, de zwaarden en de gaffel waren al eerder klaar, nu is het tijd voor de mast, hier in wording

gangen - op dezelfde hoogte in de romp - zijn immers gelijk. Door ze tegelijk te branden was ik zekerder van een symmetrische boot.'

Simon had al behoorlijk wat restauraties uitgevoerd en onder leiding van Johan Prins meegebouwd aan de AEBelina, maar helemaal zelfstandig een boot bouwen is toch echt anders. 'Honderden keren heb ik naar de tekening gekeken en wanneer het kon heb ik het miniatuur bestudeerd. Dat model stond niet bij mij thuis, maar bij mijn tante Itte. Ik kon het er tijdens de bouw dus niet bijpakken wanneer ik dat wilde. Wel had ik foto's van het miniatuur gemaakt en dat hielp al heel aardig. Maar om de lijnen goed te kunnen zien en te kunnen vergelijken met de boot die ik op ware grootte aan het bouwen was, wilde ik zo vaak mogelijk om het model heenlopen. Ik had ook

tekeningen. Dat is jammer, want ik vindt het berghout in de kop van de boot bij het model net iets mooier. Aan de andere kant, degene die het model niet kent, ziet het niet.'

De bedelbalk heb ik zelf bedacht. Ik had het model als voorbeeld kunnen nemen, maar ik wilde in die balk de letters M en G verwerken, als eerbetoon aan Marten Groenhof. Onder de kroon, midden op de bedelbalk, staan nu zijn initialen. Ik heb het Fries jacht gebouwd, maar hij heeft het ontworpen. Laten we het erop houden dat het een echte Groenhof is.'

Wat nog rest

In 2015 was het schip klaar, net als het roer, de zwaarden, de rondhouten en gaffel. De gaffel en vlaggenstok zijn gemaakt van essenhout. Het hout daarvoor vond Simon in de tuin

behoorlijk luidruchtige en langdurige activiteit. Ook het schaven en schuren zal niet favoriet zijn geweest bij de burens, maar ik heb ze er nooit over gehoord.'

Simon heeft genoten van het bouwen: 'Boten bouwen is prachtig. Wat dat betreft vind ik het niet zo erg dat de boot nog niet af is. Ruim vijf jaar lang stond de boot hier onder het stof en nu ik hem weer wat heb schoongemaakt, krijg ik ook zin om hem af te maken. Ik wil het jacht zien zeilen en ik wil er graag mee zeilen. Tijd om het schip af te maken dus.'

Of *De Nije* daarna te koop is, vraag ik. Daarover is Simon duidelijk: voorlopig niet! De naam blijft ook niet *De Nije*, maar Simon wil nu nog niet zeggen hoe het nieuwe Fries jacht wel gaat heten. Dat horen we wel na de doop en tewaterlating.